

SECRETS I MISTERIS DE GAUDÍ

LA LLETRA CAPITULAR DE L'OBRA DE LA RIERA DE CALDES DE MONTBUI, PALAU DE PLEGAMANS

C

omprendre l'obra d'un arquitecte a partir d'una lletra capitular sembla un despropòsit, si no estiguéssim comentant l'obra d'un dels artistes que més han influït en l'art del segle XX, o potser l'artista més important en un parell de segles.

L'arquitectura de Gaudí no és una arquitectura de conjunt, sinó més aviat de detalls. El conjunt, a través de les seves proporcions, ens dona unes sensacions, però, tot i així, són els detalls els que ens expliquen l'obra. A diferència d'altres arquitectes, tota l'obra dels quals s'explica a través de les seves mesures, formes i espais, Gaudí va escrivint com un escultor, amb les textures de les seves pedres, els colors de les seves pintures o la simbologia dels seus gràfics.

Vegem els orígens plàstics d'aquesta lletra, realitzada al novembre de l'any 1878, uns mesos més tard d'haver rebut el títol d'arquitecte per la Universitat de Barcelona al març del mateix any.

Gaudí es va veure influït estilísticament pel seu mestre Joan Martorell Montells (1833-1906), que va guiar els passos dels seus primers treballs i va marcar sense cap mena de dubte les pautes estètiques de l'encara tímid començament de l'estil que, a partir de 1900, es denominaria Modernisme Català i que tindria el seu origen probablement en aquesta lletra capitular, entre altres dels detalls de les seves primeres obres. Martorell fou un membre de la primera generació d'arquitectes de l'Escola d'Arquitectura de Barcelona; el seu títol és de 1872 però no fou reconegut i revalidat fins al 1877. Fou admirat per Gaudí i per Domènech i Montaner, un altre dels seus deixebles favorits, i els dos rebren gràcies a la seva recomanació treballs a Comillas, Santander.

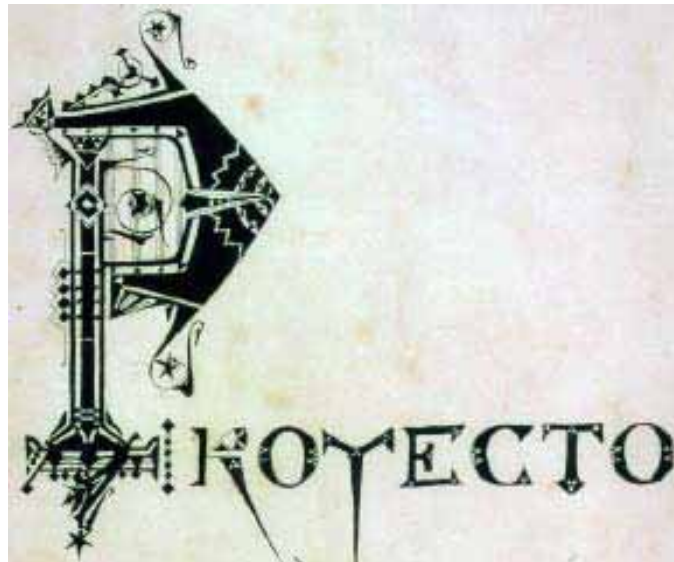
Segons contem, gràcies a ell Gaudí es va incorporar a l'obra de la Sagrada Família i Domènech va rebre els encàrrecs d'obres a Comillas durant deu anys. Tots dos arquitectes es van sentir influïts per diferents motius per l'arquitectura neomodèrja i això es reflecteix en les seves primeres obres, en què cadascú utilitza els materials de forma diferent a l'habitual fins a aquell moment.

L'originalitat dels edificis d'ambdós fou precursora del canvi que es preparava a tot Europa. Amb aquesta lletra "P" neix el moviment artístic internacional denominat Art Nouveau, Art Moderne, Jugendstil, Modern Style, Sezessionstil, Stile Liberty o Stile Nuovo, Floreale, Style Tiffany, Modernismo, estil Coup de fouet (cop de fouet) o Paling (anguila), per la sinuositat dels traçats lineals en "V", Style Nouille (estil tallarina per representar-lo grotescament), Style Guimard, etc. depenent del país en el qual es gestés entre 1890 i 1910.

Aquesta lletra capitular presideix el Projecte d'Enlluernament d'Aigües a la Vall de la Riera de Caldes per augmentar el cabdal de la mina dels irrigants. Fou extreta d'un plec manuscrit de puny i lletra d'Antoni Gaudí de la memòria de l'obra de l'any 1878, de la qual existeixen tres exemplars a l'Arxiu de la Corona d'Aragó, que havien pertangut a l'Arxiu Sentmenat.

Aquestes memòries estan acompanyades per uns magnífics plànols i uns perfils longitudinals seguint el traçat.

El motiu d'aquest projecte l'explica Gaudí a la memòria, quan diu: "La vall per la qual corre la Riera de Caldes té establerts des de fa molt de temps regadius que aprofiten les aigües subterrànies de l'anomenada vall. La persistent sequera d'aquests últims anys ha fet més necessari

PROJECTE; PERFILS I PLANS QUE TENEN COM A ELEMENT DECORATIU LA LLETRA CAPITULAR SIMILAR EN ELS TRES EXEMPLES PERÒ AMB SUBTILS DIFERÈNCIES EN EL SEU ASPECTE GRÀFIC

que mai el rec dels esmentats terrenys, ahora que ha estat causa de la disminució de les aigües subterrànies que abans servien per abastar el brollador de regadiu, és a dir, que amb la major sequera ha vingut la disminució del cabdal; l'augment d'aquest cabdal és imprescindible per sostenir el cultiu d'una bona part d'aquells terrenys. Per a aconseguir aquest resultat examinarem les mesures més conduents i la manera més senzilla de dur -lo a terme."

Aquesta lletra "P", aparentment poc important, ens marca el pensament gaudinià de la mateixa manera que si analitzem la Sagrada Família o la Pedrera. Veiem, en aquestes tres lletres reaprofitades, un intent de solució, tal com fa en altres obres, amb el "prefabricat", tècnica constructiva molt utilitzada per Gaudí, ja que amb la mateixa guanyava temps, abaratia costos i solucionava problemes tècnics.

El gran domini que tenia de l'ús del plomí artesanal en utilitzar la tècnica gràfica de la tinta xinesa li va permetre reproduir algunes variants. Neixen de la necessitat de modernitzar el que és autòcton, proper, i donar-hi una dimensió totalment universal, com queda reflectit en una tècnica molt senzilla del seu propi puny i lletra i sense "artilugis" mecànics, quan incorpora les quatre barres de la senyera catalana.

A banda de complir amb el seu nacionalisme, aquestes mateixes barres podrien ser les cordes d'una lira, cosa que dona musicalitat i poesia a un projecte tan pràctic i aparentment funcional com és la distribució d'aigües per uns terrenys de regadiu, i ens ajuda a conèixer la seva ideologia i el seu pensament plàstic.

Descompondre aquesta lletra i intentar comprendre el pensament abstracte i concret de l'autor d'aquesta obra, que ha romàs amagada fins als nostres dies, així com d'altres que encara ho estan, potser sigui el major atractiu del treball diari dels qui estudiem i analitzem la seva obra ■

LUIS GUEILBURT ©